

13. Маяцкая Н.К. Научно-педагогическое обеспечение аккультурации иностранных студентов в российских вузах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Н.К. Маяцкая. – М., 2003. – 175 с.
14. Психология общения. Энциклопедический словарь / Под общ. ред. А. А. Бодалева. – М. : Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 600 с.
15. Хинич И.И. Научно-методическое обеспечение целостного исследовательского обучения физике в подготовке педагогических кадров : дис. ... док. пед. наук : 13.00.02 / И. И. Хинич. – Санкт-Петербург, 2011. – 37 с.

УДК 378. 015. 31: 316.42

Сілічова Т. В.

кандидат педагогічних наук,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті представлено аналіз сучасних наукових досліджень, присвячених проблемі викладання дисциплін економіко-математичного циклу для іноземних студентів у вищих навчальних економічних закладах.

Ключові слова: економіко-математичні дисципліни, вищий навчальний заклад, іноземні студенти.

Сілічова Т. В. Проблемы и особенности подготовки иностранных студентов в процессе преподавания дисциплин экономико-математического цикла в высших учебных экономических заведениях. В статье представлен анализ современных научных исследований, посвященных проблеме преподавания предметов экономико-математического цикла для иностранных студентов.

Ключевые слова: экономико-математические дисциплины, высшее учебное заведение, иностранные студенты.

Silichova T. Problems and peculiarities of foreign students' training in the process of teaching economic and mathematical subjects in higher educational institutions. The article presents the analysis of modern researches that deal with the problem of teaching economic and mathematical subjects for foreign students.

Key words: economic-mathematical disciplines, higher education, foreign students.

Одним із показників рейтингу університету, якості освіти є його затребуваність не тільки серед вітчизняних студентів, а й на просторі близького та далекого зарубіжжя. Наявність іноземних студентів в університеті сприяє росту популярності, створенню та закріпленню зв'язків як між навчальними закладами, так і країнами, що є невід'ємною умовою глобалізації системи сучасної вищої освіти, та відповідає основним вимогам освітньої доктрини України. Кількість іноземних студентів у вищому навчальному закладі залежить від багатьох умов: вартості контракту, територіального розташування навчального закладу та ін. Однак початковою умовою є якість освітніх послуг ВНЗ: отримання після навчання студентом актуального на професійному ринку фаху, набуття ним таких життєво та професійно необхідних рис, як: професійна компетентність, комунікаційна готовність, здібність до вирішення творчих задач, здатність навчатися протягом життя.

Проведений ретельний аналіз наукових досліджень і публікацій, в яких висвітлені окремі питання щодо вирішення цієї проблеми, свідчить про те, що процес викладання професійних і фундаментальних дисциплін іноземним студентам і вітчизняним суттєво відрізняється. Так, загальні питання навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах були висвітленими у дисертаційних дослідженнях Т. Демет'євої, О. Палки, Н. Булгакової, наукових роботах О. Ганіч, Н. Немченко, В. Чугаєвої, І. Казанцевої та інших.

Існуюче рзміття поглядів щодо розв'язання цієї проблеми є свідомством її складності, вагомості та недостатньої вирішеності. Так, Т. Білінова і Н. Руднова вважають, що практична відсутність навичок самостійної роботи значно ускладнює навчальний процес серед іноземних студентів [1]. На думку І. Гребеннікової, О. Білоус, Н. Семеннікової, Л. Сторчак, Т. Медведкіної найбільші труднощі викликає достатньо довгий процес адаптування у новому соціокультурному середовищі, що суттєвим чином знижує мотивацію як до навчання, так і до розвитку та подальшого становлення студента як особистості у нових для нього умовах [2]. О. Ганіч, В. Чугаєва також звертають увагу на низьку навчальну мотивацію іноземних студентів, однак цей фактор, на їх думку, пов'язаний із проблемами мови [4]. Актуальність проблеми підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах підтверджується і статистичними даними. Так, у період 2013–2014 н. р. у системі вищої освіти України навчалися понад 60 тис. іноземних студентів із країн близького та далекого зарубіжжя, а найбільш популярними для навчання були інженерно-технічні науки, авіабудування, медико-біологічний, фармацевтичний та економічний напрями [3]. Враховуючи, що саме перші роки навчання є роками адаптування та пристосування іноземного студента як до самого нового середовища, так і до умов навчання, можна зазначити, що особливої уваги потребують предмети фундаментального циклу, які вивчаються студентами на перших і других курсах та є підґрунтям, основою професійного становлення майбутнього фахівця.

Мета статті – визначення основних проблем і труднощів у викладанні предметів математико-економічного циклу серед іноземних студентів у вищих економічних навчальних закладах та знаходження основних дидактично обґрунтованих шляхів і напрямів їх вирішення.

Окремі аспекти проблеми викладання дисциплін математичного циклу серед студентів-іноземців були у колі інтересів багатьох учених. Так, питаннями викладання математики в економічних дослідженнях займалися А. Петрова [11], Е. Локтіонова [10], Н. Демідова, [8], В. Кузьмінов [9]. Питання формування математичних понять із використанням елементів візуалізації висвітлені у роботах І. Ліванової, О. Хачатурової, Н. Зверева, В. Левіної та ін. Ця група науковців вважають, що застосування інтерактивних методів навчання, надання навчальному процесу більшої наочності за рахунок використання електронних навчальних засобів є одним із напрямів вирішення проблеми. Майже тожних поглядів дотримується Т. Кузнецова, яка, вивчаючи окремі питання математичної підготовки іноземних студентів, вважає, що вирішенням цієї проблеми може бути використання єдиної математичної «мовленнєвої» бази, тобто більша частка семінарських або лекційних занять повинна зводитись до наочного використання формул, графіків, рівнянь, математичної символіки, яка є єдиною і не залежить від країни [5].

Ми погоджуємось із науковою думкою, що проблеми, які виникають у процесі навчання математичних дисциплін, значно меншою мірою пов'язані із мовою, ніж у випадку вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Однак дуже часто у таких іноземних групах загострюється інше питання – питання існування дуже різного рівня математичної підготовки. У попередні часи ця проблема достатньо добре вирішувалась за рахунок існування підготовчого відділення. Ця наукова думка висвітлена у роботах Л. Бельської, В. Кузьмінова, які також наголошують на необхідності ширшого використання підготовчого відділення [7; 9]. Дійсно, ця точка зору є доцільною, та реалії сучасного життя є іншими. Сьогодні більшість іноземних студентів бажають навчатися у ВНЗ, не маючи попередньої підготовки на підготовчому відділенні, та за умови існування численних вищих навчальних закладів за рівних умов вони обирають той, де можна оминати підготовче відділення. За статистичними даними, на період 2013–2014 р. із 60 тис. студентів, що навчалися у вищих України, тільки 3 тис. були студентами підготовчого відділення. Тому погляди сучасної педагогічної науки є зверненими на пошук нових шляхів у вирішенні цієї проблеми. На основі аналізу власного досвіду, отриманого за час роботи у Харківському національному економічному університеті, можна зазначити, що основні труднощі, які виникають у процесі навчання іноземних студентів, пов'язані з мовленнєвими проблемами та невідповідністю математичної підготовки. Такі студенти у більшості випадків практично не можуть сприйняти традиційну лекцію повним обсягом, певні труднощі виникають також і в проведенні семінарських і лабораторних занять. Одним із напрямів вирішення цього питання могло б бути значне спрощення матеріалу. На нашу думку, це не є доцільним. По-перше, у такому випадку значно знижується рівень вищого навчального закладу. По-друге, завжди склад іноземних груп не є однорідним, відповідно, рівень студентів також. Наприклад, студенти з Китаю, В'єтнаму мають достатньо високий рівень математичної підготовки, але їхні труднощі, пов'язані з мовою, є сильнішими порівняно зі студентами азійського простору СНГ, які досить вільно володіють російською мовою, але відрізняються практичною відсутністю математичних знань. У Харківському національному економічному університеті вирішення проблеми математичної підготовки студентів-іноземців відбувається у двох напрямках:

- створення викладачами сайту персональних навчальних систем, розміщення на ньому різноманітного навчального матеріалу, розробка комплексу методичних видань, які відрізняються легкістю подання матеріалу і мовою викладання (російська);
- уведення і застосування різноманітних форм і засобів контролю.

Використання сайту персональних навчальних систем є реалізацією такого важливого педагогічного напрямку, як самостійна робота студентів. Викладений матеріал на сайті є достатньо різноманітним: від складного лекційного до семінарських завдань із численними прикладами розв'язання математичних задач. Таким чином, кожен студент має змогу у зручний час самостійно опанувати навчальний матеріал у необхідному йому обсязі, використовуючи зручну для його навчання форму подання певного матеріалу.

Якщо звернутися до сучасних наукових поглядів щодо проблеми підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах, то низка науковців бачать її розв'язання у впровадженні ланки індивідуальних занять [6]. Із цією думкою не можна не погодитися, але за існуючого навантаження на викладача вирішення питання виділення часу на кожного окремого студента є практично неможливим також. Реалізацією цього напрямку, на нашу думку, є впровадження постійного та різноманітного за формами та методами контролю навчальної діяльності студентів. Протягом викладання дисциплін економіко-математичного циклу у Харківському національному економічному університеті викладачами застосовуються три основні типи контролю: поточний, періодичний і підсумковий, існує відповідна їм шкала оцінювання. Поточний контроль використовується протягом кожного заняття. Звичайне оцінювання студентів не завжди є результатом такої форми контролю. Це можуть бути додаткові бали, заохочення, особливі помітки та інші позначки досягнень студентів, які викладач накопичує і враховує при періодичному контролі студентів. Поточний контроль знань відбувається лише на семінарських і лабораторних заняттях. Типовий приклад поточного контролю – це самостійне розв'язання нескладних завдань, що не потребують значного часу протягом 15–20 хвилин після пояснення викладачем теми, обговорення помилок і складнощів. Під час виконання таких завдань викладач контролює роботу студентів, кожен може звернутися по його допомогу або допомогу інших студентів, що практично індивідуалізує ці заняття. Крім того, відсутність прямого оцінювання сприяє заохоченню,

підвищенню мотиваційного рівня, обмін досвідом і постійна самостійна робота підвищують рівень математичних знань. Періодичний контроль відбувається завжди по закінченню кожної теми. На відміну від поточного контролю він може проводитися з метою оцінювання як рівня теоретичних, так і практичних знань студентів. Найчастіше студенти отримують диференційовані за рівнем складності завдання, таким чином кожен із них знаходиться у ситуації рівного вільного вибору. Завдання виконуються самостійно із отриманням оцінки. Наслідком періодичного контролю є отримання студентом оцінки (балів), яка може бути підвищеною значним чином у випадку успішної та активної роботи студента протягом поточного контролю. До підсумкового контролю належать заліки або екзамени. У цьому випадку слід зазначити, що оцінювання матеріалу відбувається або за всім курсом навчання, або за його частиною. Це найскладніший і найважливіший тип контролю студентів. При цьому виді контролю студент є наближеним до ситуації реального професійного життя, коли йому необхідно самостійно вміти обирати та застосовувати лише ті знання, що є необхідними для розв’язання того чи іншого завдання. Тому вважається, що курс є успішно зданим лише у випадку отримання студентом позитивної оцінки. Сумарна оцінка (бали), що отримана студентом, складається з оцінки періодичного та підсумкового контролів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень та власного досвіду, отриманого під час роботи з іноземними студентами у процесі викладання дисциплін економіко-математичного циклу у Харківському національному університеті, довели доцільність використання форм і методів роботи, що наведені у цій статті. Враховуючи подальше входження вищої освіти України до європейського простору, проблема підготовки студентів-іноземців стає багатогранною, актуальною, вимагає подальшого досконалішого вивчення та розгортання науково-педагогічних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинова Т.А. Особенности преподавания информатики на русском языке как иностранном в информационном обществе для стран со слабым информационным уровнем в области алгоритмизации и программирования / Т.А. Блинова, А.В. Новиков, Н.Н. Руднова // Профессионально направленное обучение русскому языку иностранных граждан: Сб. материалов Международной научно-практической конференции. – М., 2010. – Т. 1. – С. 38–46.
2. Сторчак Л.В. Об особенностях общения на этапе адаптации иностранных студентов / Л.В. Сторчак, Т.А. Медведкина // Актуальные проблемы обучения иностранных студентов в современных условиях: тезисы Всеукраинской научно-практической конференции ДонНУ (6 сентября 2013 г.). – Донецк : ООО «Цифровая типография», 2013. – С. 34.
3. Суховенко Н.І. Навчання іноземних громадян в Україні – питання державної ваги / Н.І. Суховенко // Актуальные проблемы обучения иностранных студентов в современных условиях: тезисы Всеукраинской научно-практической конференции ДонНУ (6 сентября 2013 г.). – Донецк : ООО «Цифровая типография», 2013. – С. 36–37.
4. Ганіч О.М. Теоретичний аспект особливостей формування комунікативної компетенції студентів-іноземців / О.М. Ганіч, В.В. Чугаєва // Тенденции и проблема языковой подготовки иностранных студентов в современных условиях: Материалы заочной Международной научно-практической интернет-конференции (13–17 мая 2013 г., г. Запорожье). – Запорожье : Изд-во ЗГМУ, 2013. – С. 5–8.
5. Кузнецова Т.И. Оптимизация преподавания математики на подготовительных факультетах для иностранных граждан России / Т.И. Кузнецова // Образовательные технологии. – 2012. – №2. – С. 64–75.
6. Самсонова Г.Т. Индивидуальные занятия как фактор повышения качества обучения иностранных студентов / Г.Т. Самсонова, И.М. Лагун, Е.Н. Кузьмина // Вестник ТулГУ. Серия Современные образовательные технологии в преподавании естественнонаучных дисциплин. Вып.10. – Часть 1. – Тула : Изд-во ТулГУ, 2011. – С. 21–26.
7. Бельская Л.В. Проблемы качества математической подготовки студентов СПО / Л.В. Бельская // Актуальные проблемы преподавания математики в техническом вузе: материалы региональной научно-методической конференции. – Тюмень : Тюм. ГНГУ. – 2009. – С. 150–152.
8. Демидова Н.Е. Особенности и структура учебного пособия по математике для иностранных студентов / Н.Е. Демидова // Обучение иностранцев в России: проблемы и перспективы: международный межвузовский научно-методический семинар. 5 мая 2011г. / ред.: Н.В. Гужова [и др.]; Нижегород : ННГАСУ, 2011. – 100 с.
9. Кузьминов В.И. Специфика учебно-методического комплекса по математике для иностранных студентов на предвузовском этапе обучения / В.И. Кузьминов, А.И. Громов, Е.Т. Хачатурова // Вестн. Рос. ун-та дружбы народов. Серия «Вопросы образования: языки и специальность». – М. : Изд-во РУДН. – 2007. – № 1. – С. 37–42.
10. Локтионова Э.А. Прикладная направленность преподавания математики при подготовке специалистов экономического профиля: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Э.А. Локтионова. – Орел, 1998. – 170 с.
11. Петрова А. Структурні компоненти професійної компетентності менеджера зовнішньоекономічної діяльності / А. Петрова // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – №4. – С. 51–59.